

Rudolf II. (* 1552 † 1612)
ve věku 14 let.
(Vládl v Čechách 1576—1611.)

**Albrecht z Valdštejna, vévoda
Frýdlantský**
(1583—1634).

Podle portrétu z r. 1626, malovaného na vévodův rozkaz pro Frýdlant.

V posledních desetiletích XVI. stol. stala se oblíbenější móda, vyšlá ze dvora francouzského, proto jí říkáme renesance francouzská.

Šat mužů pozměnila jen nepatrně tím, že kabátec se ještě více stahoval a kalhoty byly ještě kratší. Místo baretu se nosil cylindrovitý klobouk, potažený atlasem.

Zato šat žen změnil zcela základní linii. Pouzdrovité živůtky šily, se opět s výstřihem, k němuž se vzadu našival stojatý, krajkou potažený límec, zvaný stuart. Sukně se rozšiřovala v bocích vycpávkami a pak volně v měkkých záhybech splývala k zemi. Postava proti zvonové linii španělské má vzhled sudu.

Po celou dobu renesanční nosilo se mnoho nápadných, často umělecky provedených šperků s velkými kameny, množstvím perel i dýmantů.

Nijak nechybíte, když se okrášlíte prsteny na všechny prsty, zavěsíte těžký řetěz kol krku, sepnete šat lesklými sponami a jehlicemi a pod.

Ve hrách, jejichž děj je položen do doby renesanční, nutno pozorně rozlišovati osoby stavu panského, měšťanského i selského. Popsaná móda byla nošena šlechtou a kruhy jí blízkými.

Řemeslníci, obchodníci a ostatní měšťané, středně zámožní, oblékali se jednodušeji: Jejich živůtky a kabátce byly sice také přilehlé k tělu, ale bez přehnaného vycpávání, krajzle bez drahých krajek a tvrdého stužení, aby nebránily pohybu při práci. Sukno, kombinované sametem, bylo nejčastějším materiálem oděvním. Květované brokáty a stříhané samety byly těmto vrstvám příliš drahé, proto jen zřídka si je dopřávaly. Přilehlé trikoty nosili jen mladí šviháci. Mnohem oblíbenější byly poctivice. Přes popásní kabátce a kalhoty se nosila nejvíce „reverenda“. Byl to volný, řasnatý kabát, sahající ke kolenům, nebo něco nad ně, bez rukávů, jen s velkými otvory pro ruce. V zimě bývala podšita kožešinou.

Měšťanky mívaly sukně, složené v drobné varhánky a nikdy jim nechyběla zástěra. Ovšem i ta měla svůj rázovitý tvar. Proto nemůže si herečka uvázat jakoukoliv malou zástěrku. Renesanční zástěry byly spíše užší a dlouhé stejně se sukní. Materiál na ně byl rozličný, od pracího bílého plátna až k sametu. Nosily se prostě zástěry bez ozdob i bohatě dekorované krajkou neb i těžkou zlatou výšivkou, podle toho, byla-li to zástěra pracovní, domácí, do kostela nebo do společnosti. Pod zástěrou, někdy i na ní visela na opasku soukená nebo kožená kabelka a klíče.

Na vycházku nosily měšťanky rády krátké pláštiky, zvané kolár, v zimě vatované neb kožešinové. Na hlavu posazovaly plátěné, bílé čepce podivných tvarů, upomínající na gotické zavítí hlavy vznešených paní.

Oděv lidu selského v době renesanční se pozměnil hlavně u žen. Na plátěnou suknici, zvanou „rubáč“, nošenou od dob nejdávnějších, vázaly si ženy dvě zástěry. Jednu od zadu ku předu a druhou ze předu do zadu.

Podle vzoru měšťanek skládaly zadní zástěru v drobné varhánky a našivaly na ni pruh drahocennější látky (stuhu), později ji spojily v sukní. Mužské renesanční poctivice staly se vzorem baňatým koženkám. Na Moravě v okolí Kojetína nosili je ještě v polovině minul. stol. Košile oblékala se do kalhot nebo po starším způsobu navrch. Pekaři a mlynáři při práci bývali bez kalhot,

Václ. Holar:
Pražská měšťanka.

jen v delší košili a zástěře. Ke koženkám nosily se punčochy a nejčastěji vysoké škorňe. V zimě oblékali jak mužové, tak ženy ovčí kožichy, blánové.

V hrách z této doby může se vyskytnouti i poštovský posel, který tehdy neměl zvláštní uniformy. Jenom městský znak na prsou upozorňoval, že ten muž má zvláštní úkol. Proti dešti nosil plášť s kápí, po boku objemnou tašvici a meč. Také postavu kata nutno někdy na scéně vytvořiti. Je chybná představa, že kat musí býti jen v šatě červeném. Současné kroniky nás poučují, že odění katovské nebylo stříhově ani barevně stejné, ale vždy bylo výstřednější, než šat ostatních občanů. Některý kat se popisuje v kalhotách ostře zelených a kabátci červeném nebo žlutém, jiný je celý šedý a pod.

Po celá dvě století byla v oblíbě móda renesanční v různých svých obměnách. Teprve počátkem 17. stol. se znechucuje vycpávání a všechna ta strojenost. Oděv se zjednodušuje jak u mužů, tak u žen. Tricetiletá válka vtiskala šatu mužskému ráz vojenský. Neširoké kalhoty ke kolenům, k nim přilehlý kabátec se šúsky, vpředu zapínaný. Jedinou ozdobou byl plátěný, někdy i krajkový límec, měkce položený na kabátci, případně i stejné manšety. Nezřídka bývaly kabátce i kožené. Na nohou se nosily vysoké jezdecké boty ke kolenům, ba i vyšší. Jezdecké botě nechyběla nikdy ostruha, někdy zdobně kovářsky vypracovaná. Široké plstěné klobouky se pštrosím perem a rukavice s vysokou manšetou doplňovaly tento šat, kterému u nás se rádo říká móda Valdštýnská. Kord mívali zavěšen buď na opasku, častěji na široké stuze, položené na pravé rameno šikmo přes prsa v levém boku (bandalýr). Zvonová pláštěnka, splývající ke kyčlím, někdy až ke kolenům, dá se elegantně přehodit třeba jen přes jedno rameno a dopomáhá mnohdy herci k uplatnění.

V holandských salonech, v nichž v této době soustředil se výkvět evropské společnosti, objevily se dámy ve vkusném šatě, nejčastěji atlasovém, jednoduchého střihu. Sukně z rovných dílů se v pase nabírala a sahala téměř k zemi. Dílový živůtek, bez všeho vycpávání, měl krátké šúsky a spínal se ve předu. Rukávy šily se velmi široké, nabírané, tříčtvrteční délky. Krajková souprava límce a manšet byla příznačnou ozdobou tohoto šatu. Místo těžkých pásů vázaly si do pasu hedvábné šňůry nebo stuhy. Visuté lokny kolem skrání nebo nakadeřené vlasy, přistřižené k rameni, doplňovaly tento opravdu vkusný oblek, který v tolika obměnách zachytil van Dyck i jiní současní portrétisté. Rukavicemi a neskládacím vějířem či ohaňkou doplníte stylově oblek.

Šat měšťanek se střihem podobný, jen sukně byla málo kratší. Doplnovala ji zástěra a místo drahocenných krajkových souprav nosily se jen jemné, batistové. I v 17. stol. oblékaly měšťanky plátěné čepečky, ale malé, kraječkou lemované.

Také oblek měšťanů se střihově mnoho nelišil od šatu šlechty, byl jen z prostších látek. Nenosili kord a vysoké škorně, spíše nižší, jen do půli lýtek, nebo punčochy a střevíc. Baretu dávali přednost před širokým kloboukem.

Snad v žádné hře z období tricetileté války nechybí voják, jehož odění je již vázáno předpisy, vydávanými veliteli a maršáli. Je to již stejnokroj s označením hodností, pluku, zbrani a p. Tyto podrobnosti by bylo ovšem těžko na jevišti dodržovati, ale je nutné, abychom dbali alespoň základního střihu šatu, který v celkové linii byl totožný s popsaným oděvem šlechty.